

Date: 7th November-2025

TA'LIM TIZIMIDA IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILARNING TIKUVCHILIK KASB- HUNAR O'RGANISHLARIDA YARATILGAN SHART SHAROITLAR

Gaibnazarova Muqaddas Olimovna

Respublika imkoniyati cheklangan
shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan maxsus
texnikumi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi

Annotatsiya: Maqolada imkoniyati cheklangan o'quvchilarning kasb-hunar o'rganish jarayonida, xususan tikuvchilik yo'nalishida ta'lim olishlari uchun yaratilgan shart-sharoitlar va qulayliklar tahlil qilingan. Unda maxsus texnikumlarda mavjud o'quv muhitining moslashtirilgan jihatlari, ishlab chiqarish ustalarining psixologik yondashuvi, individual yondashuv va amaliy mashg'ulotlarning samarali tashkil etilishi yoritilgan. Maqola amaliyotchi ustaning tajribasiga asoslanib, real sharoitlarda o'quvchilarga yaratilgan qulayliklar va ularning kasbiy hamda ijtimoiy rivoji bo'yicha xulosalar beradi.

Kalit so'zlar: imkoniyati cheklangan o'quvchilar, maxsus texnikum, tikuvchilik, ishlab chiqarish ta'limi ustasi, psixologik yondashuv, individual yondashuv, amaliy mashg'ulot, ijtimoiy integratsiya, qulayliklar, shart-sharoit.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda imkoniyati cheklangan shaxslarning ta'lim olish huquqini to'liq ta'minlash, ularni ijtimoiy hayotga faol jalb etish va mehnat bozorida o'z o'rnini topishiga sharoit yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Mamlakatimizda ta'limning barcha bosqichlarida inklyuziv yondashuvni keng joriy etish, shu jumladan, maxsus kasb-hunar texnikumlarida nogironligi yoki sog'lig'ida cheklovlari bo'lgan yoshlar uchun teng imkoniyatlar yaratish ishlari izchil amalga oshirilmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, imkoniyati cheklangan o'quvchilarga kasb-hunar o'rgatish nafaqat ularning mehnat ko'nikmalarini shakllantirish, balki ularni jamiyat hayotiga faol qo'shish, o'z imkoniyatlariga ishonch uyg'otish, hayotda o'z o'rnini topishlariga ko'maklashishning eng samarali yo'li hisoblanadi. Zero, mehnat insonni tarbiyalaydi, unga mustaqillik, mas'uliyat va o'zini qadrlash tuyg'usini beradi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda eng muhim jihatlardan biri — **yaratilgan shart-sharoitlardir**. Bu shart-sharoitlar faqat moddiy jihatdan emas, balki psixologik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlov tizimlari orqali ham namoyon bo'ladi. Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan maxsus texnikumida o'quv amaliyot xonalari, ustaxonalar va amaliy mashg'ulotlar maydonlari o'quvchilarning jismoniy holatidan kelib chiqib moslashtirilgan. Tikuvchilik yo'nalishida ta'lim olayotgan o'quvchilar uchun zamonaviy talabga javob beradigan maxsus tikuv mashinalari mavjud. Tikuv mashinalari maxsus balandliklari, oyoq pedallarining yengil variantlari, qulay yoritish tizimlari hamda xavfsiz elektr uskunalari bilan jihozlangan, ish joylari yaratilgan.

Date: 7th November-2025

Tikuvchilik sohasi o'zining nozikligi, sabr-toqat va diqqatni talab qilishi bilan ajralib turadi. Shu bois, ushbu soha imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun nafaqat kasb o'rganish, balki psixologik reabilitatsiya vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir tikilgan buyum orqali o'quvchi o'z mehnatining natijasini ko'radi, bu esa unda ichki motivatsiyani kuchaytiradi, o'z imkoniyatlariga ishonchni mustahkamlaydi.

Maxsus texnikumlarda ishlab chiqarish ta'limi ustalarining roli alohida e'tiborga loyiqdir. Ustalar nafaqat amaliy ko'nikmalarni o'rgatadilar, balki o'quvchilarning psixologik holatini hisobga olib, ularga ruhiy dalda,

mehr-muhabbat va e'tibor bilan yondashadilar. Chunki imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlashda sabr, empatiya va ijobiy psixologik muhit yaratish muhim ahamiyatga ega. O'quvchi o'z ustasining ishonchi va e'tiborini his qilsa, u o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish uchun yanada faol bo'ladi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun yaratilgan shart-sharoitlar faqat ta'lim olish bilan cheklanmay, balki ularni kelajakda mustaqil ishlab chiqarish faoliyatiga tayyorlash, o'z hunari bilan jamiyatda munosib o'rin egallashlariga yo'l ochib bermoqda.

Shunday qilib, ta'lim tizimida imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun yaratilgan qulayliklar, ayniqsa tikuvchilik yo'nalishidagi maxsus sharoitlar, ularning hayot sifatini yaxshilash, ijtimoiy faolligini oshirish va kasbiy o'sishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarga yaratilgan o'quv muhiti va moddiy sharoitlar.

Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan maxsus texnikumida imkoniyati cheklangan o'quvchilarga yaratilgan o'quv muhiti, avvalo, ularning jismoniy, psixologik va ijtimoiy holatidan kelib chiqib tashkil etilgani. Ta'lim binolari kirish-chiqish yo'laklari, panduslar, maxsus liftlar, eshik kengliklari va yoritilgan koridorlar bilan jihozlangan. O'quv ustaxonalari esa qulay va xavfsiz ish joylari bilan ta'minlangan bo'lib, har bir o'quvchi o'zining jismoniy imkoniyatiga qarab ish olib borish imkoniga ega. Tikuvchilik yo'nalishida tahsil olayotgan o'quvchilar uchun ishlab chiqarish, amaliyot xonalari zamonaviy tikuv mashinalari, bug'lab dazmollash uskunalari bilan jihozlanadi. Ayrim mashinalar oyoq pedaliga bosish o'rniga qo'l bilan boshqariladigan tizimga ega bo'lishi jismoniy imkoniyati cheklangan o'quvchilarga osonlik yaratilgan.

O'quv jarayonida individual yondashuv va psixologik

qo'llab-quvvatlash. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlashda **individual yondashuv** tamoyili juda muhim. Har bir o'quvchining jismoniy holati, idrok qilish darajasi, diqqat, xotira va hissiy barqarorligi turlicha bo'ladi. Shu sababli ishlab chiqarish ta'limi ustalari har bir o'quvchiga mos o'quv topshiriqlarini tanlaydilar. Masalan, ba'zi o'quvchilarga oddiy chok mashqini ko'proq bajarish tavsiya qilinadi, boshqalarga esa murakkab tikuv jarayonlari - naqshli choklar, bezak choklari yoki kiyim qismlarini birlashtirish ishlari topshiriladi. Bu bosqichli yondashuv o'quvchilarning o'zini qadrlash hissini oshiradi va muvaffaqiyatdan zavq olish imkonini beradi.

Date: 7th November-2025

Psixologik qo'llab-quvvatlash ham bu jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. Ishlab chiqarish ta'limi ustalari har bir o'quvchiga ijobiy so'zlar bilan dalda berishadi, kichik yutuqlarni e'tirof etish orqali motivatsiyani kuchaytiradilar. Ta'lim muassasasida faoliyat yuritayotgan psixologlar o'quvchilarning emotsional holatini nazorat qilib boradilar, stress, ishonchsizlik yoki charchoq holatlarini aniqlab, ustalar bilan hamkorlikda zarur choralarni ko'radi. Bu hamkorlik natijasida o'quvchilar dars jarayoniga tezroq moslashadi, o'zini erkin tutadi va faol ishtirok etadi.

Tikuvchilik amaliy mashg'ulotlarida o'quvchilarning mustaqil faoliyatini rivojlantirish. Tikuvchilik sohasida amaliy mashg'ulotlar asosiy o'rinni egallaydi. O'quvchilarga nafaqat chok tikish yoki matoni ishlov berish, balki buyum yaratish jarayonining har bir bosqichini tushunish o'rgatiladi. Ishlab chiqarish ta'limi ustasi ularni material tanlash, o'lchov olish, gazlamani joylashtirish, bichish va tikuv sifatini baholashga o'rgatadi.

Amaliy darslarda o'quvchilarning mustaqil faoliyati bosqichma-bosqich shakllanadi. Dastlab ustozning ko'magida bajariladigan ishlar keyinchalik mustaqil topshiriqlarga aylanadi. Shu tariqa o'quvchi o'z mehnatidan natija chiqishini ko'radi, bu esa o'z-o'zini anglash va mehnatga bo'lgan mas'uliyatni kuchaytiradi.

Ayrim maxsus texnikumlarda kichik ishlab chiqarish sexlari tashkil etilgan bo'lib, o'quvchilar bu yerda haqiqiy buyurtmalar asosida mahsulot tayyorlaydilar. Tayyor kiyimlar ijtimoiy korxonalarga, maktablarga yoki mahalliy tadbirkorlarga yetkaziladi. Bu jarayon o'quvchilarda kasbiy iftixor tuyg'usini uyg'otadi va ularning mehnat bozorida o'z o'rnini topishiga tayyorlaydi.

Jamoadagi ijtimoiy muhit va o'zaro hamkorlik. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun ijobiy ijtimoiy muhit yaratish ularning o'zini jamiyat a'zosi sifatida his etishiga xizmat qiladi. O'quv ustaxonalarida do'stona muhit, hamjihatlik va o'zaro yordam ruhida ish olib boriladi. Ishlab chiqarish ustalari o'quvchilar o'rtasida o'zaro hurmat, yordam va jamoaviy mas'uliyat tuyg'usini shakllantirishga e'tibor qaratadilar.

Ko'plab o'quvchilarda ilk yillarda o'zini past baholash, tortinchoqlik, jamoada o'z fikrini ayta olmaslik holatlari kuzatiladi. Bunday holatlarda ustaning yumshoqlik bilan, lekin qat'iyatli tarzda yondashuvi muhim. U har bir

o'quvchining kuchli tomonini ko'rsatib, uni jamoaga moslashtiradi. Shu yo'l bilan o'quvchi o'zini foydali, kerakli shaxs sifatida his etadi.

Mehnat bozoriga tayyorlash va ijtimoiy integratsiya. Ta'lim muassasasida ta'lim jarayoni yakunida o'quvchilar kasbiy amaliyot o'tashadi. Ular tikuvchilik korxonalari, kichik sexlar yoki ijtimoiy ishlab chiqarish markazlarida faoliyat yuritish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ushbu amaliyot jarayonida ustalar ularni haqiqiy mehnat muhiti, jamoaviy ish jarayonlari va ishlab chiqarish intizomiga tayyorlaydilar. Ba'zi o'quvchilar amaliyot davridayoq o'z ish joyini topadilar yoki kichik buyurtmalar asosida mustaqil tikuvchilik faoliyatini boshlaydilar. Bu holat ularning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlaydi va ijtimoiy integratsiya jarayonini tezlashtiradi. Tikuvchilik kasbining ijtimoiy ahamiyati ham aynan shunda namoyon bo'ladi - bu soha imkoniyati cheklangan yoshlarni mehnat orqali jamiyatning to'laqonli a'zolariga aylantiradi.

Date: 7th November-2025

Xulosa qilib aytsak, imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun yaratilgan maxsus ta'lim muhitida tikuvchilik kasbini o'rganish ularning hayotda faol bo'lishlari, o'z mehnati orqali mustaqil yashash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Texnikumlarda mavjud qulayliklar, moslashtirilgan jihozlar va psixologik qo'llab-quvvatlov tizimi o'quvchilarning o'z kasbiga bo'lgan ishtiyoqini kuchaytiradi. Ishlab chiqarish ta'limi ustalarining sabr-toqatli, mehrga asoslangan yondashuvi esa bu jarayonning eng muhim tarkibiy qismi bo'lib, ularning ishonchini oshirib, jamiyatda o'z o'rnini topishiga zamin yaratadi. Shu tariqa, imkoniyati cheklangan yoshlarning kasb-hunar ta'limida yaratilgan shart-sharoitlar nafaqat kasbiy o'sishni, balki ijtimoiy integratsiyani ham ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jo'raeva G. *Maxsus ehtiyojli o'quvchilar bilan ishlashning pedagogik asoslari*. — Toshkent: "Ilm ziyo".
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4860-sonli qarori — "Nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash va ularni ijtimoiy himoya qilish chora-tadbirlari to'g'risida". — 2020-yil 13-oktabr.
3. UNESCO. *Inclusive Education for Learners with Disabilities*. — Paris: UNESCO Publishing, 2020. — 185 p.

